

Mercè Llimona no t'oblidem

NO M'OBLIDIS! CLAMAVA MERCÈ LLIMONA, EL 1995, DES DEL SEU PRIMER LLIBRE DE MEMÒRIES.¹ HO FEIA COM SI PRESENTÍS LA PROPERA PARTENÇA, QUE TINGUÉ LLOC DOS ANYS DESPRÉS. ACTUALMENT, QUAN JA HAN PASSAT DEU ANYS DE LA SEVA MORT, MERCÈ LLIMONA I RAYMAT (BARCELONA, ABRIL DE 1914-NOVEMBRE DE 1997) CONTINUA SENT RECORDADA I ÉS ACTUALITAT GRÀCIES A UNA EXPOSICIÓ I UNA MONOGRAFIA.

Montserrat Castillo.
Historiadora de l'art

1. Mercè Llimona: *No m'oblidis. Diari d'una col·legiala*. Barcelona: Destino: 1995. Llibre que ha estat obsequiat als visitants de l'exposició *Mercè Llimona* de la Biblioteca de Catalunya, per gentilesa de la família Escalas Llimona.

Ha estat una de les il·lustradores més rellevants de Catalunya. Tot i que féu incursions en altres expressions artístiques, es dedicà, sobretot, a la il·lustració del llibre per a infants, el concepte del qual modernitzà. Creà obra per als lectors més joves, fins i tot per a prelectors. La seva producció abraça un període molt extens de temps i és destinada a diverses generacions.

Mercè Llimona nasqué en el si d'una família d'artistes de primera línia de l'art català. Viure en un entorn que tenia com a fita la recerca de la bellesa i de la perfecció afavorí la seva vocació artística. Joan Llimona (Barcelona 1860-1926) i Josep Llimona (Barcelona 1864-1934) —el seu pare i el seu oncle, respectivament— esdevingueren pilars de l'art català modern, eix i nucli del Modernisme. El dibuix del natural que practicà al taller de l'oncle i al Cercle Artístic de Sant Lluç foren definitius en la seva formació, tot i que fou autodidacta pel que fa a la il·lustració.

Des de ben petita, se submergí en les tècniques i en l'estil dels mestres que admirava —Arthur Rackham, sobretot— i molt aviat creà el seu estil personal.

Per la seva obra, original i extensa, rebé diversos premis: Primer Premi de la CCEI (1978), Premio Nacional de Literatura Infantil (1980), Crítica Serra d'Or (1984), Premi Generalitat de Catalunya (1985), Creu

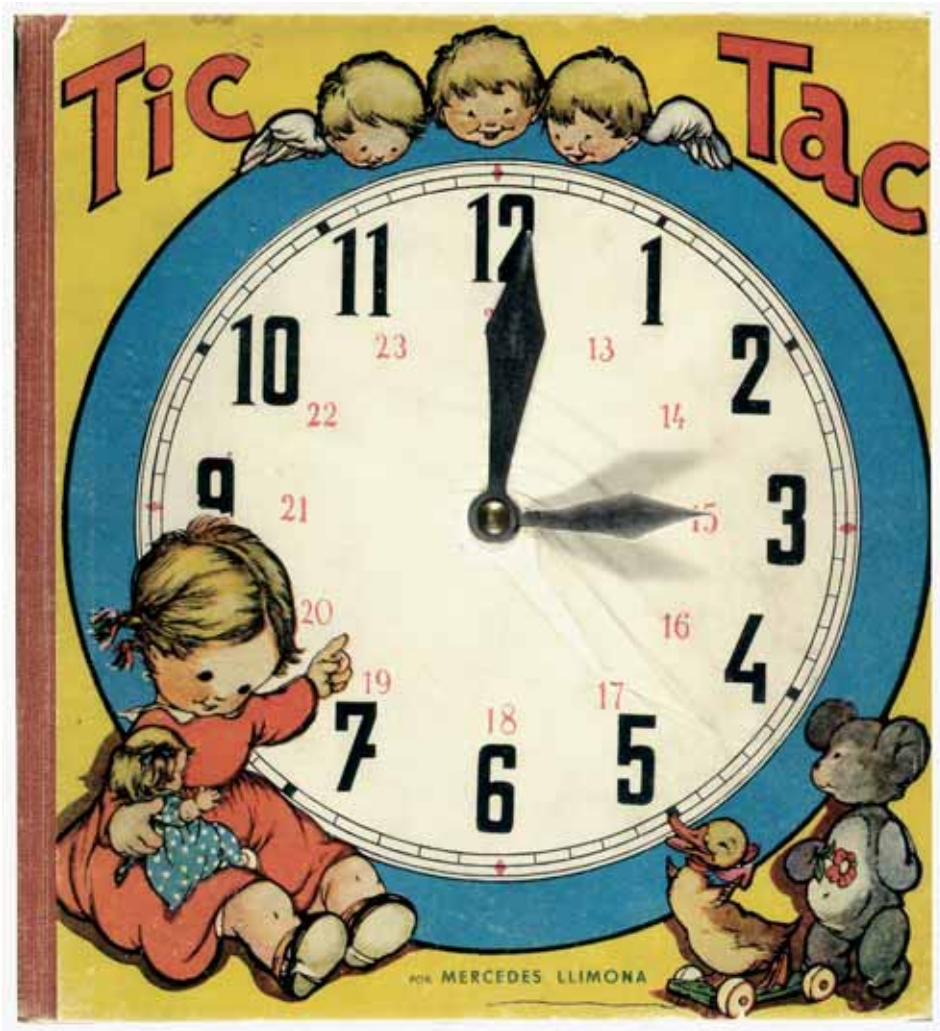
de Sant Jordi (1986), Medalles del FAD (1984 i 1993). Tingué un paper rellevant en altres àmbits de la cultura, per exemple, fou presidenta del Cercle Artístic de Sant Lluç i de l'Associació Professional d'Il·lustradors de Catalunya.

La seva obra fou una revelació en el seu moment i per si sola dignifica i valora una època —els anys quaranta i cinquanta— culturalment menystinguda. En la memòria dels lectors romanen títols com: *Chupete*, *Tic-tac* o *Mi Àngel de la Guarda*. Tanmateix, no s'aturà en el prestigi que adquirí en aquelles dècades i continuà creant fins als seus darrers dies.

El llegat artístic de Mercè Llimona commou, encisa, entusiasma, obre nous camins, descobreix i apassiona, i, per això, crea un vincle amb el lector. Mercè Llimona, durant la seva vida, rebé mostres d'afecte i de reconeixement dels lectors. Ara, la recent exposició que he comissariat per a la Biblioteca de Catalunya i la monografia² que l'acompanya han estat realitzades amb el propòsit de recuperar-la per a les noves generacions. Però sobretot, hem volgut estudiar-la, situar-la dins la història de la il·lustració catalana i mostrar-ne els aspectes que encara són inèdits.

2. Montserrat Castillo. *Mercè Llimona*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2007, 141 pàg.

Neix una il·lustradora

Mercè Llimona s'inicià com a professional de la il·lustració precoçment, quan encara era estudiant a l'Escola de Llotja i dibuixava del natural al taller del seu oncle, Josep Llimona, incorporant-se a la il·lustració de contes tradicionals aplegats per Valeri Serra i Boldú, que es publicaven en la col·lecció: «Rondalles Populares». Les primeres il·lustracions foren realitzades, el 1930, per al conte «La dona que no volia rentar els plats», del volum 2, i per a «Les santetes»,

del volum 4. La primera coberta la realitzà per a *Els estudiants de Cervera* (1932), volum 8.

És del mateix any l'única col·laboració que li coneixem, a la revista per a infants *En Patufet*, una historieta publicada al *Calendari* de 1933.

Ja en l'obra inicial s'aprecien característiques que esdevindran permanents: encert en l'ambientació, bona proporció i composició de les figures—de canó alt, seguint l'estilització preraphaelita que ha après a la biblioteca artística

del seu pare i del seu oncle. Es palesa el coneixement dels dibuixants clàssics catalans—Mestres, Junceda, sobretot— i de la il·lustració francesa que coneix gràcies a l'educació francesa que rebé al col·legi de les Dames Negres de Barcelona. Particularment visible és la influència de Pinchon—línia clara, simplicitat de les figures, infantilització dels personatges— i de Georges Delaw—l'humor i el dibuix lliure de tota càrrega acadèmica i la magnífica expressió del moviment.

Temps de guerra

Els viatges que realitzà durant la guerra civil espanyola i les seves col·laboracions en revistes infantils foren essencials per a la configuració de l'estil llimonià.

L'esclat de la guerra la trobà fent de profesora auxiliar de dibuix, manualitats i labors de l'Escola Blanquerna de Barcelona, plaça que ocupava des de 1932. Tan aviat com pogué, marxà a París on tenia família. S'estigué a París des de la primèria de gener de 1937, fins al mes de maig, quan s'instal·là a Sant Sebastià (Guipúscoa), encara que la seva intenció era retornar a París. Des de Sant Sebastià marxà a Berlín, el setembre de 1937, ciutat on residí fins al final

del mes de novembre. L'esplendor cultural de París i Berlín li obriren horitzons, li donaren a conèixer la il·lustració més avançada i la confirmaren en el seu projecte de crear llibres innovadors i bells per als infants.

A Sant Sebastià col·laborà a *Pelayos*, portaveu del moviment infantil i juvenil requetè, a partir del número 30, de 18 de juliol de 1937. Tot i que majoritàriament il·lustrava cobertes, també hi publicà una historieta escrita i dibuixada per ella: «Las travesuras de Puk», on fa la primera aparició l'infantó ros i trapella, un personatge que aviat esdevindrà «Chupete», protagonista dels seus llibres.

També col·laborà a *Chicos* a partir del número 43, de 29 de desembre de 1938. Hi publicà una historieta de gran èxit popular: «El muñeco de papel», que desenvolupà en la seva forma definitiva a *Mis Chicas*, suplement femení de *Chicos*, i que posteriorment es publicaria en format de llibre.

Participà a l'Exposició Internacional de Arte Sacro que se celebrà a Vitòria, de maig a agost de 1939, amb una catequesi per a infants que dissenyà i muntà com una cambra de jocs, que tingué un gran èxit i que li obrí un nou camp professional en el qual excel·lí: la decoració d'estances infantils.

L'èxit

Acabada la guerra, tornà a Barcelona i col·laborà en Editorial Joventut, on començà a publicar a partir de 1940. A *Blancanieves y los enanitos* (1941) i a *El libro de las fábulas* (1943) –tot i que ja hi és confirmat el seu estil d'il·lustració– és on més es palesa la influència d'Arthur Rackham, el dibuixant que preferí des de petita i que motivà la seva vocació d'il·lustradora.

És molt interessant, però, l'obra que realitzà com a autora total, és a dir, com a il·lustradora, escriptora i, fins i tot, es pot dir que incidia en l'edició, ja que creava formats originals. Féu uns llibres bells de cap a peus, ben dissenyats, des de la coberta al més humil culdellàntia. Tanmateix, no són uns llibres decorativistes, sinó que

transmeten la realitat infantil; llibres de tapes fortes, a tot color, en què la imatge hi senyoreja. Els protagonistes són Chiquitín –*El muñeco de papel* (1949)–, Chupete –*Chupete* (1940), Marta –*Tic-Tac* (1942) o els petits que apareixen a *Mi Ángel de la Guarda* (1947) una troballa de tendresa i fantasia. Per a ells crea entorns confortables sense ostentació, nets, polits i endreçats. Espais serens, amb molts elements per mirar, per induir l'infant que té el llibre a contemplar, a buscar-hi els detalls, propers i plaents.

Una ploma finíssima configura les formes, crea l'ombregat amb tècnica particular. En els dibuixos de colors es palesa la perícia en el matís de tons poc contrastats, delicats, de gran transparència.

L'estil Llimona hi és pletòric i acabat, al cim de la seva obra, una obra que ha construït un oasi de pau i de confort per als petits lectors, un acte d'amor i de respecte.

No tota l'obra de Mercè Llimona fou dedicada als infants. Participà en el moviment de recuperació de la bibliofília i de l'ex-libris que tingué lloc en els anys quaranta i cinquanta amb la il·lustració de dos llibres de bibliòfil: *Leyendas de la Virgen* (1942) i *Somnis entre palmas* (1953) i la realització d'exquisits ex-libris que la portaren a formar part de l'Associació d'Ex-libristes de Barcelona.

Un parèntesi i un retorn

En els primers anys cinquanta, se li declarà una malaltia reumàtica que a la llarga li dificultà continuar treballant. Tanmateix, destaquem d'aquest període la il·lustració de *Marcelino pan y vino* (1955), la col·laboració en la revista *L'Infantil*, o la il·lustració del llibre de Jordi Llimona: *La noia de Cadaqués i altres històries* (1973). La recuperació de l'artista per al món

de la il·lustració es realitzà a partir de 1976, amb *Ha nascut un infant* i molts altres llibres que el seguiren, gràcies a una intervenció quirúrgica que millorà la seva mobilitat.

Després d'un parèntesi forçat per les circumstàncies, en el conjunt de l'obra realitzada s'aprecia una renovació, fruit de la voluntat d'actualització i indagació de noves formes ex-

pressives, tot i que continua sent fidel a l'estil personal que l'havia caracteritzada.

El 1982, escrigué i il·lustrà *Bon dia! Gràcies! Si us plau!*, un volum per ensenyar cortesia als més menuts, una mostra de com la seva obra també inclou elements formatius.

Les estacions de l'any

Els llibres que il·lustrà per a Random House de Nova York foren la projecció internacional més important de Mercè Llimona, tot i que no l'única. *The Seasons with Strawberry Shortcake*, el primer dels títols, fou el motor per a la creació de llibres propis a l'entorn d'una nena, Bibí, i el canvi de vida i activitats que comporta el pas de les estacions de l'any. Així, sorgiren *Bibi i la primavera* (1981), *Bibi i l'estiu* (1981),

Bibi i la tardor (1982) i *Bibi i l'hivern* (1983).

Tots aquests llibres, així com els cartells que feu per a la casa Martí Casanovas sobre el mateix tema, ens permeten apreciar la importància de la natura i els seus canvis com a font d'inspiració, contemplació i recreació. L'esforç que s'hi realitza en el matís del color, el treball dels valors i les gradacions, els fons, les ambientacions i els paisatges, les textures dels arbres, els brancat-

ges i les fulles, són els aspectes més destacables de les obres d'aquest període.

Les dobles pàgines centrals ens permeten apreciar la grandesa del concepte d'il·lustració de Llimona, la voluntat d'ocupar tot el pla de pàgina, i encara sortir i sobrepasar els marges destinats a la il·lustració. Composicions realitzades en un cert picat permeten incloure més personatges dins d'un ambient i més detalls.

L'enyor de la tradició

La recreació de contes clàssics i tradicionals per retornar-los el sabor originari fou la seva darrera ofrena als infants. Particularment, s'interessà per aquells que havien estat més tergiversats pel cinema o la televisió. El 1980, amb *En Perot l'escabellat*, iniciava la reinterpretació dels llibres que havia estimat de petita. Les seves adaptacions: *La Ventafocs* (1984), *Polzet* (1985), *El soldat de plom* (1985), *La donzelleta de la mar* (1987), *El malalt imaginari* (1990) o *La princesa del pèsol* (1992) i la il·lustració de *Peten Pan* (1994) són, entre altres títols, la seva

contribució més interessant d'aquest període.

Aquestes obres mostren una paleta que s'ha anat apagant, tot i l'ús calculat de colors intensos de contrast. Les tintes en color siena endolceixen el dibuix, un recurs que cada vegada emprà més. Les teles estampades continuen abundant, fet que palesa que manté el gust per la decoració i el detallisme, tot i que les formes s'hagin fet més fluides.

Malgrat que aquests llibres són realitzats en els darrers anys de la seva vida i amb moltes dificultats per dibuixar a causa de la malaltia, no ens trobem davant d'una obra en decadència,

sinó d'un dibuix madur, summament refinat i sensitiu, fruit de molts anys d'ofici. En aquest dibuix cada vegada més estilitzat i esvaït, la paleta s'ha suavitzat, i predominen els colors pàl·lids en ocres, grisos, roses i blaus. Ha establert uns contorns cada vegada més difusos en els quals les figures es fonen amb l'entorn, d'un ambient càlid i suau. Continua el gust pel detall, ple d'informació, d'elements descriptius, de fantasia, no documentals, que fan la delícia dels infants perquè recreen ambients complets, meravellous i veritables.

Memòries

Mercè Llimona utilitzava els records per crear uns llibres en els quals es reproduïen els jocs i les cançons d'ella i dels seus germans. També, les vivències amb els fills, els llocs on havien viscut o estuiejat. Les darreres obres que publica són dos llibres de memòries il·lustrats per ella mateixa: *No m'oblidis. Diari d'una col·legiala* (1995) i *Han passat els anys i més apunts* (1996).

Hi emprà material escrit fins i tot quaranta anys abans i l'evocació produïda per fotografies antigues. Aquelles imatges, cada vegada més borroses, cada vegada més plenes de persones que ja no hi són i que aviat ningú no reconeixeria, són el fil conductor dels escrits personals. La manera com presenta el passat és atractiva per als més petits des *Del temps de l'àvia* (1980).

Per a la Mercè, la vivència personal és prou important per ser compartida amb els altres. En il·lustració i en literatura, assaboreix els objectes que arriben a ser protagonistes de capítols sencers. És un gust per l'estètica d'aquests objectes, però també per allò que representen d'un estil de vida de l'antigor que, dia rere dia, s'esvaeix. Així, la seva literatura i la seva il·lustració tenen un gran poder evocador.

